

I FRIKOPPLADE RUM

– *det frånvarandes beröring i skuggan*

Jaakko Ruuska

Abstrakt

Temat för mitt finskspråkiga lärdomsprov för min doktorsexamen i bildkonst är en upplevelse av rumsliga fenomen, som på svenska kunde kallas frikoppling. Den uppenbara betydelsen av begreppet på svenska är en fränkoppling eller en brytning, men vid närmare granskning handlar det snarare om en särskiljande koppling eller ett samband mellan skiljda ting. Alla dessa översättningar av begreppet karakteriserar de olika särdragen hos den företeelse jag har undersökt, men begreppet frikoppling beskriver bäst upplevelsen av fenomenet.

Vid frikoppling påverkar de brutna kopplingarna uppfattningen av rummet. Som tema för konstnärlig forskning utmanar de frikopplade rummen oss att begrunda hur det frånvarande och frånvaron ingår i en förnimbar upplevelse. En företeelse som beskriver frikopplingarnas förnimbarhet är skugga, som kan betyda antingen ett skuggområde i det man förnimmer eller döda vinklar i vårt kollektiva minne. De konstnärliga delarna av denna avhandling närmar sig upplevelsen av platsen med hjälp av experiment som modifierar praxis inom filmkonsten och med hjälp av deltagande övningar. Det kroppsliga i vandrandet som medium för upplevelsen kommer fram på olika sätt i varje konstnärlig del, och i denna avhandling är vandrandet också ett förhållningssätt till forskningen.

Avhandlingen består av tre konstnärliga delar och av studier eller essäer som inramar samt utvecklar dem. Temat för studien *Elisenvaara-Pieksämäki – hajonnut kone* ('Elisenvaara–Pieksämäki – En trasig maskin') är ett järnvägsspår som kopplats från bannätet. I den konstnärliga delen av studien granskade jag experimentellt hur begreppet rörelsebild (Deleuze) kan tillämpas på att gestalta rumsupplevelsen på ett övergivet järnvägsspår. Temat för studien *Irtikytetty kaupunki* ('Frikopplad stad') är stadsrummets textualitet. I studiens konstnärliga del används luffarnas hemliga tecken till att frikoppla stadens textuella ordning. I studien *Kadonnut isoäiti* ('Den försvunna mormodern') granskar jag frikopplingen som ett fenomen som berör minnesplatser. I den konstnärliga delen av studien utvecklas filmen till ett utagerande av rummet (de Certeau), som kopplar skuggan av glömda berättelser till minnets miljö (Nora).

I konstellationen som bildas av dessa tre studier antyder begreppet frikoppling hur upplevelsen av det förnimbara rummet också påverkas av frånvarande skikt. Begreppet erbjuder den platsbundna eller platsspecifika konsten ett sätt att gestalta platsen som en väv av närvarande och frånvarande skikt. Avhandlingen, som har sammanställts i databasen Research Catalogue, består av essäistiska texter, videor, fotografier och anvisningar för övningar, som läsaren efter noggrant övervägande också själv kan pröva på.